บทวิจารณ์หนังสือ

ชื่อเรื่อง: พื้นฐานการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

ผู้แต่ง: ศรีวิไล พลมณี

จัดพิมพ์โดย: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ISBN: 974-13-1854-5

จำนวนหน้า: 273

ราคา: 245 บาท

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เตวิช เสวตไอยาราม

คณะภาษาและการสื่อสาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

เค้าโครงและเนื้อหาโดยสังเขป

หนังสือเล่มนี้แต่งโดยรองศาสตราจารย์ศรีวิไล พลมณี ผู้แต่งได้ระบุว่าหนังสือนี้เป็นหนังสือเล่มแรกในศาสตร์ด้านการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ โครงสร้างของหนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยคำนำจากผู้แต่ง สารบัญ จากนั้นเริ่มด้วยตัวบทจำนวน 12 บท บทส่งท้าย ภาคผนวก(การฝึกผันวรรณยุกต์ แบบฝึกหัดต่างๆ) บรรณานุกรม ดัชนี และจบด้วยประวัติผู้เขียน ซึ่งแต่ละบทจะมีเนื้อหาโดยย่อดังจะกล่าวต่อไป

เนื้อหาบทที่ 1 “ความเป็นมาของการสอนภาษาต่างประเทศ” กล่าวถึงประวัติความเป็นมาอย่างย่อในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในประเทศสหรัฐอเมริการวมถึงการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศในประเทศไทย

ในบทที่ 2 “แรงจูงใจของผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ” ผู้แต่งได้กล่าวรายละเอียดมากขึ้นในเรื่องของการสอนภาษาไทยในต่างประเทศ เช่น ประเทศจีน ประเทศเกาหลี ประเทศออสเตรเลีย นอกจากนี้ผู้แต่งยังได้สำรวจความคิดเห็น แรงจูงใจ และปัญหาต่างๆของนักศึกษาต่างชาติต่อการเรียนภาษาไทย

บทที่ 3 “ภาษาไทยในภาษาโลก” สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งบรรยายเกี่ยวกับการแบ่งกลุ่มภาษาตามความสัมพันธ์ทางเชื้อสาย และส่วนที่สองบรรยายเกี่ยวกับภาษาถิ่นในประเทศไทย ในส่วนที่หนึ่ง ผู้แต่งอธิบายว่าภาษาไทยอยู่ในตระกูลไท(Tai Family) และเมื่อพิจารณาตามโครงสร้างของคำแล้ว ภาษาไทยจะถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มภาษาคำโดด(isolating) ในส่วนที่สอง ผู้แต่งได้อธิบายว่าภาษาในสังคมไทยทั้งหมดที่ใช้พูดเป็นภาษาแม่สามารถจำแนกตามตระกูลภาษาออกเป็น 5 ตระกูล พร้อมทั้งระบุว่าแต่ละตระกูลจะใช้พูดในท้องถิ่นใดด้วย

เนื้อหาบทที่ 4 “การวิเคราะห์เปรียบเทียบภาษาของผู้เรียนกับภาษาเป้าหมาย” เป็นเรื่องของนำเสนอแนวคิดของการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างภาษาของผู้เรียนกับภาษาเป้าหมาย(Contrastive Analysis) โดยผู้แต่งมุ่งเน้นถึงความจำเป็นและประโยชน์ของการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างภาษา นอกจากนี้ ผู้แต่งยังได้อ้างอิงงานของนฤมล ลี้ปิยะชาติที่ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่น

ในบทที่ 5 “ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ; ภาพสะท้อนลักษณะของภาษาไทย” ผู้แต่งได้กล่าวถึงตัวอย่างจริงที่ผู้เรียนภาษาไทยเป็นภาษาที่สองมักใช้ผิดและได้บรรยายลักษณะภาษาไทยที่สำคัญ 10 อย่าง คือ (1) ภาษาไทยเป็นภาษาที่มีเสียงขึ้นลง, (2) ภาษาไทยเป็นภาษาที่มีเสียงสั้น-ยาว และมีเสียงท้ายที่สำคัญต่อความหมาย, (3)

ภาษาไทยเป็นภาษาที่มีการลงและไม่ลงน้ำหนักเสียง, (4) ภาษาไทยมีช่วงต่อของเสียงชิดและเสียงห่าง, (5) ภาษาไทยมีทำนองเสียงขึ้นหรือตก, (6) ภาษาไทยใช้ลักษณะนาม, (7) ภาษาไทยมีบุรุษสรรพนาม, (8) ภาษาไทยมีคำราชาศัพท์หรือคำสุภาพ, (9) ภาษาไทยมีภาษาพูดและภาษาเขียน และ (10) ภาษาไทยใช้การเรียงคำเพื่อเข้าประโยค ผู้แต่งอธิบายว่า ทั้งผู้สอนชาวไทยและผู้เรียนชาวต่างประเทศควรทราบลักษณะของภาษาไทยทั้ง 10 อย่างนี้

ในบทที่ 6 “การเป็นครูสอนภาษาไทยแก่ผู้เรียนชาวต่างประเทศ” ผู้แต่งได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติการเป็นครูสอนภาษาไทยที่ดีว่าควรมีลักษณะดังนี้ คือ (1) รู้ภาษาไทยอย่างลึกซึ้ง (2) ไวต่อความรู้สึกของผู้เรียนและตอบสนองได้ทันท่วงที (3) ใจกว้างยอมรับวิธีเรียนและความสนใจของผู้เรียน และ (4) สนใจในการเรียนรู้สังคมเหตุการณ์รอบโลกเพื่อเข้ากับการเรียนที่ภาษาไทยอยู่ในบริบทโลก

ในบทที่ 7 “บรรยากาศในการเรียนการสอน” ผู้แต่งบรรยายรายละเอียดของสิ่งที่ผู้สอนและผู้เรียนจะต้องเผชิญร่วมกัน โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน คือ (1) ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ผู้แต่งกล่าวว่าความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนจะนำไปสู่การเรียนการสอนที่ดีและมีประสิทธิภาพ (2) การวางแผนเวลาเรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (3) การกำหนดเป้าหมายจะต้องสะท้อนออกมาในการจัดหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน และ (4) การประเมินผลทั้งกระบวนการและผลสำเร็จ

เนื้อหาบทที่ 8 “สื่อการสอนและห้องเรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ” กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของห้องปฏิบัติการทางภาษาและความจำเป็นในการผลิตสื่อการสอน ผู้แต่งเสนอความเห็นว่าการสร้างห้องปฏิบัติการทางภาษาจะเป็นการสิ้นเปลือง หากสถาบันนั้นขาดการเตรียมพร้อมในด้านเนื้อหา ขั้นตอนการพัฒนาทักษะ รวมถึงการประเมินผลที่น่าเชื่อถือ ผู้แต่งมองว่าหากไม่มีห้องปฏิบัติการทางภาษา ผู้สอนสามารถให้การบ้านแก่นักเรียนแทนเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ แต่ผู้สอนจะต้องสร้างความกระตือรือร้นและจูงใจให้เกิดแก่ผู้เรียนโดยต้องไม่ให้การบ้านที่ยากเกินไปและไม่น่าเบื่อที่จะลองทำ ในส่วนของความจำเป็นในการผลิตสื่อการสอน ผู้แต่งมองว่าการผลิตสื่อที่ดีควรเริ่มจากหลังจากผลิตแล้ว ต้องทดลองเพื่อจะได้ปรับปรุงปัญหาต่างๆ เมื่อเสร็จสิ้น จึงค่อยพัฒนาแล้วเผยแพร่ในท้ายที่สุด

ในบทที่ 9 “การสอน อ่าน-เขียน ภาษาไทย” ผู้แต่งได้แสดงความเห็นว่าการสอนอ่านและสอนเขียนควรสอนควบคู่เพื่อเสริมกันและกัน ผู้สอนควรสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ของการเขียนที่เป็นตัวช่วยการอ่าน นอกจากนี้ ผู้แต่งยังได้ยกเทคนิคการสอนอ่านเขียนรวมถึงตัวอย่างแบบฝึกอ่านเขียนภาษาไทยมาให้ดูด้วย

ในบทที่ 10 “การสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนผลิตภาษา” ผู้แต่งได้ยกตัวอย่างการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนผลิตภาษาว่าจะใช้สื่อต่างๆในการสอนอย่างไร โดยตัวอย่างที่ยกมาเป็นตัวอย่างที่ใช้สอนนักศึกษาชาวเกาหลีที่มีพื้นฐานความรู้ภาษาไทยบ้าง

ในบทที่ 11 “การสนทนา : ทักษะการสื่อสารที่ซับซ้อนและข้อควรคำนึงในการสอน” ผู้แต่งได้กล่าวว่าการสอนการสนทนาเป็นเรื่องที่ต้องทุ่มเทเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นเรื่องที่ยาก ผู้แต่งจึงให้ความสำคัญของการสอนสนทนาโดยเริ่มจากการให้คำจำกัดความของการสนทนา หลังจากนั้นได้อ้างอิงแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ได้แก่ กฎแห่งความร่วมมือ Speech acts คำพูดโต้ตอบของคู่สนทนา การเปิดและปิดการสนทนา หัวข้อสนทนา การฉวยโอกาสที่จะเป็นผู้พูด การแก้ไขปัญหาอุปสรรคการสื่อสาร ผู้แต่งยังย้ำความสำคัญของครูผู้สอนว่าจะต้องเข้าใจบทบาทและรู้จักใช้แนวคิดและทฤษฎีต่างๆในข้างต้นในการสอนได้อย่างเหมาะสมด้วย

ในบทที่ 12 “ปัญหาการเรียนและแนวการสอน” ผู้แต่งได้นำเสนอปัญหาการเรียนการสอนภาษาไทยและแนวทางแก้ไข 10 หัวข้อ ได้แก่ (1) ปัญหาการขาดพื้นฐานในการเรียนภาษาไทยของผู้เรียน (2) ปัญหานักศึกษาจำไม่ได้ (3) ปัญหานักศึกษาไม่พูด (4) ปัญหานักศึกษาออกเสียงไม่ถูก (5) นักศึกษาเรียงคำในโครงสร้างภาษาไทยไม่ถูก (6) ปัญหาความเข้าใจวัฒนธรรมประเพณี (7) นักศึกษาเบื่อการเรียน (8) ข้อจำกัดของเวลาเรียน (9) การสอนขาดเนื้อหาหรือใช้เนื้อหาที่ไม่เหมาะสม (10) นักศึกษาไม่ชอบเข้าสังคม นอกจากนี้ ก่อนจบบทที่ 12 ผู้แต่งได้เสนอแนะเพิ่มเติมในเรื่องของการสอนอ่านออกเสียงวรรณยุกต์ให้ถูกต้องและวิธีการสอนพูดให้ได้ผลดี

ท้ายสุด ในส่วน “ส่งท้าย” ผู้แต่งได้เน้นย้ำว่าการเรียนการสอนภาษาเป็นการเอาชีวิตจิตใจเข้าไปมีส่วนร่วมทั้งของผู้เรียนและผู้สอน ด้วยเหตุนี้ การสอนภาษาจึงรวมถึงการสอนสังคม วัฒนธรรม ความคิดและชีวิตด้วย

บทวิจารณ์

หนังสือเล่มนี้ถือเป็นหนังสือทางวิชาการที่มีคุณค่าทั้งต่อการอ่านและการครอบครองไว้ เนื่องจากเป็นหนังสือเล่มแรกในประเทศไทยที่กล่าวถึงการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ นอกจากนี้ หนังสือเล่มนี้ยังเหมาะกับช่วงเวลานี้เป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่จะมีการเปิดเสรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน(Asean Economics Community: AEC) จะเกิดการเคลื่อนย้ายทุนและบุคลากรเพื่อไปทำงานได้อย่างอิสระ เราทุกคนปฏิเสธความจำเป็นในการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาโลกไปไม่ได้ ผู้วิจารณ์จึงรู้สึกยินดีเป็นอย่างมากที่ได้เขียนวิจารณ์หนังสือเล่มนี้

ผู้ที่สนใจจะสอนภาษาไทยให้แก่ชาวต่างประเทศควรเตรียมอ่านก่อนเริ่มสอน เพราะจะทำให้เข้าใจลักษณะทางภาษาไทยที่สำคัญอย่างคร่าวๆ รวมถึงได้รู้ถึงเทคนิคการสอน การเตรียมตัวและเตรียมใจให้พร้อมเผชิญกับปัญหารูปแบบต่างๆที่อาจจะเกิดขึ้น เนื้อหาที่อ่านได้เข้าใจง่ายทันสมัย(เมื่อเทียบกับปีที่ตีพิมพ์)เคล็ดลับการสอน แนวคิดความเป็นครู รวมถึงรูปแบบการเล่าเรื่องที่นำเอาประสบการณ์ในการสอนจริงมาพูดถือเป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ นอกจากนี้ การมีตัวอย่างบทเรียนต่างๆในหนังสือ รูปเล่มที่พกพาสะดวก รวมถึงขนาดตัวหนังสือที่ไม่เล็กหรือใหญ่จนเกินไป ล้วนเป็นจุดเด่นอื่นๆของหนังสือเล่มนี้ที่มิอาจมองข้ามได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้มีจุดที่ควรปรับปรุงไม่น้อย เริ่มจาก การพิมพ์ตกในบางจุด รวมถึงการอ้างอิงโดยไม่ได้ระบุแหล่งบรรณานุกรมที่ชัดเจนในบางบท นอกจากนี้ เนื้อหาเขียนขึ้นสำหรับผู้เริ่มต้นเพื่อจะได้เตรียมตัวและเตรียมใจในการสอนภาษาไทยจริง แต่แบบฝึกหัดและตัวอย่างที่ยกมาล้วนแต่เป็นแบบฝึกหัดและตัวอย่างสำหรับผู้เรียนภาษาไทยระดับต้นมาแล้ว ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่เพิ่งจะเริ่มสอนภาษาไทยอาจจะรู้สึกสับสนและไม่แน่ใจว่าควรจะสร้างแบบฝึกหัดและตัวอย่างอย่างไร นอกจากนี้ หนังสือเล่มนี้ไม่ได้เขียนอธิบายอย่างชัดเจนว่าทฤษฎีการสนทนาที่อ้างอิงมาจะประยุกต์เข้ากับการสอนภาษาไทยได้อย่างไรตัวอย่างที่นำเสนอดูเป็นนามธรรมมากกว่าการสนทนาในชีวิตประจำวันจริงๆ ท้ายที่สุด เนื้อหาที่สำคัญอย่างบทที่ ๙ “การสอน อ่าน-เขียน ภาษาไทย” และบทที่ ๑๐ “การสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนผลิตภาษา” มีรายละเอียดด้านการสอน เทคนิค รวมถึงสิ่งที่ผู้สอนควรระวังน้อยเกินไปจนน่าเสียดาย

แต่ทว่า โดยสรุปแล้ว หนังสือเล่มนี้เหมาะเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่คิดและสนใจจะสอนภาษาไทยให้แก่ชาวต่างประเทศ เนื่องจากจะเป็นการเริ่มต้นที่ไม่ยากจนเกินไป แต่ผู้วิจารณ์อยากให้ผู้อ่านทุกท่านอย่าลืมความจริงที่ว่าหนังสือเล่มนี้ออกมาเมื่อ ๑๐ กว่าปีที่แล้ว เนื้อหาบางอย่างอาจขาดความทันสมัยหรือทันโลกปัจจุบัน ผู้อ่านทุกท่านจึงควรใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองด้วย